

Izabela Wiencek

O cenzurowaniu ksiąg w dawnych bibliotekach klasztornych

Hereditas Monasteriorum 2, 195

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O cenzurowaniu ksiąg w dawnych bibliotekach klasztornych¹

W Gabinecie Starych Druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie znajduje się interesująca grupa ponad 300 ksiąg wydanych w XV–XVII w. i noszących różnorodne ślady cenzury bibliotecznej. Największy zbiór stanowią egzemplarze należące przed kasatami do bibliotek klasztornych: jezuitów w Łomży (63 woluminy) i Kaliszu (51), karmelitów bosych w Krakowie (20) oraz benedyktynów świętokrzyskich (17). Pojedyncze woluminy pochodzą z innych klasztorów, m.in.: jezuitów w Warszawie, Krakowie, Jarosławiu, kanoników regularnych św. Augustyna w Kaliszu i Mstowie, franciszkanów w Piotrkowie i Krakowie, cystersów w Łądzie, Koprzywnicy, Paradyżu, Obrze, Sulejowie i Wąchocku, benedyktynów w Sieciechowie, bożogrobców w Miechowie i innych².

Skąd wzięły się książki zakazane w klasztorach? Osoby zamożne, świeckie i duchowne, często przekazywały klasztorowi cały swój księgozbiór jeszcze za życia bądź drogą legatu. Bywało, że rodzina katolicka musiała rozporządzić majątkiem kuzyna konwertyty i chciała pozbyć się niewygodnej schedy. Ale również znakomici dostojnicy kościoła, dla orientacji w broni przeciwnika, potrzebowali w swych zbiorach ksiąg innowierców. Przekazując je do klasztoru, zmuszali bibliotekarzy do czynności oddzielania ziaren od plew.

Od połowy XVI w. w bibliotekach klasztornych podstawowym narzędziem pracy był aktualny *Indeks ksiąg zakazanych*. Mówiła o tym np. pierwsza reguła prefekta (prełożonego) biblioteki jezuickiej. Oprócz *Indeksu* duchownych opiekujących się księ-

1 Tekst stanowi ilustracyjne dopełnienie mojego artykułu *Wydarte, zamazane, zaszyte – cenzura w bibliotekach klasztornych (na przykładzie druków XVI–XVIII w. ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)*, [w:] A. ŻBIKOWSKA-MIGOŃ (red.), A. ŁUSZPAK (współprac.), *Czytanie, czytelnictwo, czytelnik* (Acta Universitatis Wratislaviensis, Książka, Dokument, Informacja), Wrocław 2011, s. 349–368. Cztery z 22 poniżej prezentowanych zdjęć ukazały się w tejże publikacji.

2 O tym, w jaki sposób książki klasztorne trafiły do Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie (dalej: BUW), zob. M. SIPIYŁO, *Wstęp*, [w:] *Katalog druków XV i XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, t. 1, cz. 1: XV w., oprac. T. KOMENDER, Warszawa 1994, s. 14–20, wersja online: <http://www.buw.uw.edu.pl/zasoby/Wstepsdruk/index.html> (dostęp: 11 IV 2013 r.). Obszerna informacja na temat dziejów poszczególnych bibliotek klasztornych, których książki znajdują się obecnie w BUW, wraz z materiałem ilustracyjnym (zdjęcia książkowych znaków własnościowych) ukaże się wkrótce na stronie Projektu: www.kasaty.pl, w postaci bazy *Biblioteki po skasowanych klasztorach: historia, znaki własnościowe, źródła*.